

# ІНТЕРАКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЗАНЯТТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

д. п. н., професор Комар Ольга

Україна, м. Умань, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

**Abstract.** The article deals with the use of interactive technology as an effective means of future teachers training at higher educational establishments. Actual models of training with their advantages and disadvantages are presented.

Being trained by interactive technology, students realize that the teacher appears as the organizer of educational process, tutor, interlocutor, like-minded person. By means of interactive technology students' traits of democratic citizen and democratic teacher are developed.

The use of interactive technology in training enables the future secondary school teacher to become an active fellow of pedagogical interaction, capable of independent organization of the activities aimed at solution of specific professionally oriented problems.

The use of group trainings, having a special role among interactive forms of teaching and upbringing, is important to ensure students' mastery of interactive technology.

National and foreign experience to date proves that interactive technology promotes intensification and optimization of educational process.

**Keywords:** higher educational establishments, future teacher, interactive technology.

**Вступ.** Все частіше можна зустріти у дослідників твердження про те, що у сучасному світі, коли освіта стала одним з важливих елементів соціальної інфраструктури у багатьох розвинених країнах світу, суттєво підвищилася роль вищої освіти у вирішенні цілого спектру проблем, без чого неможливе покращення життєдіяльності окремої людини і подальшого розвитку всього людства. Величезні зміни, які відбулись в економіці, політиці, соціальних відношеннях, науці і техніці на рубежі ХХ-ХХІ століть, змінили умови суспільного розвитку, і, тим самим, прискорили розвиток вищої школи, перед якою саме життя ставить тепер нові завдання. Саме тому відповідний аналіз актуальних проблем освіти неможливий без урахування цих змін [1, с.15].

Для сучасної системи вищої освіти сьогодні як ніколи важлива проблема якісної підготовки спеціалістів, так як у світі складається ситуація, коли просто освіта нічого не вирішує. Для створення сучасної економіки і суспільних відносин взагалі, для розвитку соціальної і культурної сфер суспільства необхідна тільки якісна освіта – гарантія багатства і процвітання будь-якої країни.

**Результати дослідження.** Інноваційний характер підходів до вирішення цієї проблеми неухильно супроводжується появою цілого ряду ініціовань і нововведень, «які в сукупності призводять до більш або менш глобальних змін у сфері освіти і трансформації її змісту і якості»[1, с.86].

Сучасна вища школа працює за кількома моделями навчання. *Модель* (від лат. міра, зразок) - це схема, зображення або опис явища чи процесу в природі й суспільстві. Дослідження моделі слугує засобом для отримання знань про об'єкт, який відображено моделлю.

**Моделі навчання, що відбивають спосіб взаємодії учасників навчально-виховного процесу**

## 1) Модель «пасивного» навчання

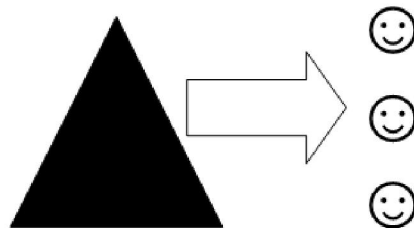


Рис. 1.

Форми організації процесу навчання: лекція, перегляд відеофільму, демонстрація тощо

Таблиця 1. Сильні й слабкі сторони моделі

Сильні	Слабкі
1. Можна подати великий за обсягом матеріал за короткий час; 2. Одночасно сприймають матеріал усі УНП; 3. Витрачається мала кількість часу на розповідь, або пояснення.	1. Учасники навчального процесу пасивні, не спілкуються ні між собою, ні з викладачем; 2. Не виконують ніяких завдань; 3. Викладачу важко зрозуміти якість засвоєння поданого матеріалу; 4. Відсутній контроль за знаннями; 5. Як правило, невисокий відсоток засвоєння знань. 6. Результати навчання значною мірою залежать від майстерності й зусиль викладача.

2) Модель активного навчання

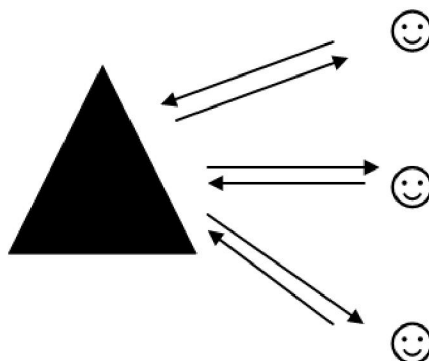


Рис. 2.

Форми організації процесу навчання: бесіда, розв'язання пізнавальних завдань, проблем, аналіз текстів тощо.

Таблиця 2. Сильні й слабкі сторони моделі

Сильні	Слабкі
1. Певна кількість УНП активна. 2. Відсоток засвоєння матеріалу досить високий. 3. Ефективно розвиваються пізнавальні можливості УНП. 4. Постійний зворотній зв'язок викладача з УНП. 5. Вчитель може проконтролювати рівень засвоєння змісту.	1. Активна лише частина УНП. 2. Може бути незадоволений тим, що його не спитали, не вислухали його думку. 3. Високе навантаження на викладача. 4. Розвиваються переважно пізнавальні здібності і можливості 5. Результати навчання значною мірою залежать від майстерності й зусиль викладача.

3) Модель інтерактивного навчання

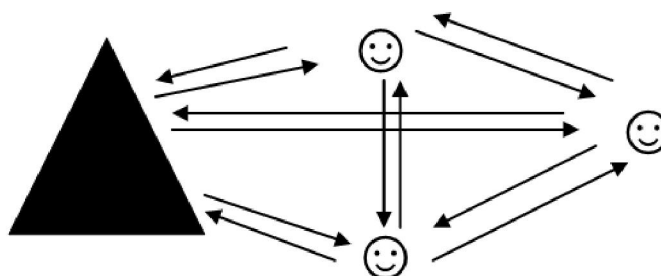


Рис. 3.

Форми організації процесу навчання: дискусія, рольова та ділова гра, робота в парах, в малих групах тощо.

Таблиця 3. Сильні й слабкі сторони моделі

Сильні	Слабкі
1. Активні всі УНП. 2. Розвиваються не тільки пізнавальні, а й соціальні, комунікативні уміння й компетентності УНП. 3. Як правило, високий рівень засвоєння знань і формування умінь в УНП. 4. Процес навчання здійснюється з високим рівнем самостійності й творчості. 5. Викладач має можливість розкритись як організатор, консультант. 6. Встановлюються партнерські стосунки між викладачем і УНП всередині студентського колективу. 7. УНП мають високий рівень мотивації до навчання.	1. Недостатня підготовка викладачів до застосування моделі. 2. Тяжіння частини викладачів до авторитарного стилю викладання і недовіра до ефективності цієї моделі. 3. Відсутність достатньої кількості літератури і методичних розробок. 4. Необхідний інший підхід в оцінюванні знань студентів.

Модель інтерактивного навчання є найбільш сприятливою для формування у тих, хто навчається, міцних і свідомих знань.

Поняття „інтерактивність”, „інтеракція” від англ. „Inter” – поміж-, серед-, взаємо- «аст» – діяти, отже «Interact» - взаємодіяти (щодо навчання, 1975 р. німецький дослідник Г. Фріц).

Інтерактивність у навчанні можна пояснити як взаємодію тих, хто навчається, знаходження їх у режимі бесіди, діалогу, спільної дії. Відповідно, у дослівному розумінні інтерактивним може бути названий метод, у якому той, хто навчається є активним учасником, який здійснює щось: говорить, управляє, моделює, пише, малює тощо, тобто не виступає тільки слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається, власно створюючи це. *Суть інтерактивного навчання полягає у тім, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці) де і студент, і викладач є рівноправними, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.*[3] Викладач в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, фасілітатор, який ніколи не „замикає” навчальний процес на собі. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями всіх учасників процесу навчання, УНП беруть на себе відповідальність за результати навчання.

Інтерактивна модель навчання передбачає застосування *технологічного підходу* і бачиться нами як застосування у навчанні сукупності інтерактивних технологій, загальною ознакою яких є принципи інтеракції: багатостороння комунікація, взаємодія і взаємонавчання учнів, кооперована навчальна діяльність з відповідними змінами у ролі і функціях як тих, хто навчається, так і вчителів.

Структура технології навчання є системою певних операцій, технічних дій і функцій учнів і вчителя, згрупованих за основними етапами процесу навчання. Вона проектується, виходячи з конкретних умов, та орієнтується на заданий результат. Вона не допускає варіативності, пошукової діяльності, проб і помилок, із неї не можна викинути якісь елементи. Для технологічного навчання обов'язковим також є постійний зворотній зв'язок, внесення виправлень та змін у подальшу діяльність.

*Інтерактивна технологія навчання* – це така організація навчального процесу, яка унеможливує пасивну участь УНП у колективному процесі навчального пізнання, заснованому на взаємодії всіх його учасників: або кожен зі студентів має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед малою групою та перед всією аудиторією завдання. Інтерактивна технологія включає в себе чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові і навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів.

*Два – чотири – всі разом*

Варіант кооперативного навчання, що є похідним від парної роботи, ефективний для розвитку навичок спілкування в групі, вмінь переконувати та вести дискусію.

*Як організувати роботу*

1. Задайте учням питання для обговорення, дискусії або аналізу гіпотетичної ситуації. Після пояснення питання або фактів, наведених у ситуації, дайте їм 1 – 2 хвилини для продумування можливих відповідей або рішень індивідуально.

2. Об'єднайте учнів у пари і попросіть обговорити свої ідеї одне з одним. Визначте час на висловлення кожного в парі і спільне обговорення. Попередьте, що пари обов'язково мають досягти згоди (консенсусу) щодо відповіді або рішення.

3. Об'єднайте пари в четвірки і попросіть обговорити попередньо досягненні рішення щодо поставленої проблеми. Як і в парах прийняття спільного рішення обов'язкове.

4. В залежності від кількості учнів у класі можна об'єднати четвірки в більші групи чи перейти до колективного обговорення проблеми.

Сьогодні в літературі описано більше 100 вправ інтерактивного навчання. Умовно ми розподіляємо їх на 4 групи: технологія кооперативного навчання, технологія колективно-групового навчання, технологія ситуативного моделювання, технологія опрацювання дискусійних (проблемних питань).

Застосування інтерактивної технології висуває певні вимоги до *будь-якого виду занять*. Як правило структура таких занять складається з п'яти елементів: а) мотивація (не більше 5 % часу заняття); б) оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів (не більше 5 % часу заняття); в) надання необхідної інформації (10-15 % часу); г) інтерактивна вправа - центральна частина заняття (45-60 % часу); д) підбиття підсумків, оцінювання результатів заняття (до 20 % часу).

Дотримання вимог до структури та складових інтерактивного заняття є обов'язковою умовою успіху інтерактивного навчання.

*Інтерактивна вправа* - це центральна частина заняття. Обов'язковою є така послідовність і регламент проведення інтерактивної вправи: 1) інструктування – вчитель розповідає учасникам про мету вправи, правила, послідовність дій і кількість часу на виконання завдань; запитує чи все зрозуміло учасникам (2-3 хв.), 2) об'єднання в групи і (або) розподіл ролей (1-2 хв.), 3) виконання завдання, при якому вчитель виступає як організатор, помічник, ведучий дискусії, намагаючись надати учасникам максимум можливостей для самостійної роботи і навчання у співпраці один з одним (5-15 хв.), 4) презентація результатів виконання вправи (3-15 хв.), 5) рефлексія результатів УНП: усвідомлення отриманих результатів, що досягається шляхом їх спеціального колективного обговорення або за допомогою інших прийомів (5-15 хв.).

### ІНСТРУКЦІЯ→ДІЯ→РЕФЛЕКСІЯ

*Рефлексія* (від лат. повернення назад - самоаналіз, самопостереження, повернення людиною процесу пізнання на саму себе, на власну діяльність, дослідження нею власного процесу пізнання) є природнім невід'ємним і **НАЙВАЖЛИВИШИМ** компонентом інтерактивного навчання на занятті. Вона дає можливість учасникам навчального процесу (студентам і викладачу): усвідомити, чого вони навчилися, пригадати деталі свого досвіду й отримати реальні життєві уявлення про те, що вони думали і що відчували, коли перший раз зіткнулись з тією чи іншою навчальною технологією, оцінити власний рівень розуміння та засвоєння навчального матеріалу і спланувати чіткі реальні кроки його подальшого опрацювання, порівняти своє сприйняття з думками, поглядами, почуттями інших й інколи скорегувати певні позиції.

Здійснюється в різних формах: у вигляді індивідуальної роботи, роботи в парах, групах, дискусії, в письмовій та усній формі. Містить кілька елементів: фіксація того, що відбулось, визначення міркувань та почуттів щодо отриманого досвіду, плани на майбутній розвиток.

Наприклад, усне обговорення може проводитись за питаннями: з якою метою ми робили цю вправу? Які думки вона у вас викликала? Які почуття? Чого ви особисто навчилися? Чого б хотіли навчитись у подальшому?

Студенти, навчаючись за інтерактивною технологією, усвідомлюють, що у процесі її застосування викладач виступає як організатор процесу навчання, консультант, співрозмовник, односторонній. Через застосування ним інтерактивної технології у них формуються риси демократичного громадянина і демократичного вчителя. Це почуття поваги і любові до Батьківщини і народу, відчуття особистої гідності, емпатія і співчуття до близьких і незнайомих, до людей і тварин, до оточуючого світу, прагнення до співробітництва, намагання отримати якомога більше педагогічних знань і досвіду, власна думка і уміння довести її оточуючим, уміння аргументувати, уміння слухати іншу людину, поважати альтернативну думку.

Таблиця 4. Інтерактивна лекція

Структура (основні компоненти) лекції як форми організації навчання у ВНЗ	Що повинен робити викладач, щоб активізувати діяльність студентів (можливі прийоми)
1. Мотивація діяльності слухачів (привернення уваги до теми)	Пояснення значущості теми; бесіда щодо важливості теми; проблемне завдання; питання щодо теми тощо; мультиголосування; уявний мікрофон.
2. Представлення теми, плану, очікуваних результатів, списку рекомендованої літератури	Обов'язковий запис теми і плану студентами. Пояснення де і яку інформацію щодо питань плану студенти можуть знайти. Формулювання результатів, що очікує викладач від студентів по завершенні вивчення теми. Опис можливих форм контролю цих результатів.
3. Постановка питань, проблемних завдань, на яких буде зосереджено увагу	Формулювання і запис на дошці питань чи завдань, на яких студенти мають зосередити увагу під час лекції. Пояснення процедури лекції (паузи для виконання завдань, участь студентів, презентації результатів проектної діяльності студентів тощо).
4. Виклад основних питань лекції з висновками до кожного	Формулювання студентами висновків до кожного з питань лекції. Формулювання студентами питань до викладача. Завдання для груп чи пар до кожного питання лекції.
5. Загальні висновки до теми лекції	Формулювання студентами висновків усно; в процесі обговорення у загальному колі студентами; складання ними узагальнюючих таблиць, схем тощо.
6. Перевірка результатів засвоєння	Повернення до теми і очікуваних результатів в обговоренні, короткій дискусії, короткому тесті, 5-хвилинному есе, вільному письмі тощо.

Таблиця 5. Інтерактивне семінарське заняття

Структура (основні компоненти) семінарського заняття	Що повинен робити викладач, аби активізувати діяльність студентів (можливі прийоми)
1. Попередня підготовка студентів за планом і літературою, що надані викладачем	Перевірити наявність літератури в кабінеті або читальному залі. Підготувати дискусійні питання.
2. Мотивація навчальної діяльності	Поставити і обговорити зі студентами проблемні питання, питання з опорою на попередній досвід чи зв'язок з попереднім заняттям. Пояснити практичне значення теми. Провести мозковий штурм, мультиголосування, мікрофон тощо.
3. Представлення теми, плану, завдань заняття.	Записати і пояснити теми і плану заняття.
4. Обговорення зі студентами матеріалу згідно плану заняття	Організувати обговорення теми семінару у вигляді представлення студентами різних точок зору для розв'язування дискусії. Ставити уточнюючі запитання, спонукати студентів до підведення підсумків, узагальнень, висловлення власної думки. Використати такі інтерактивні методи, як робота в малих групах, в парах, займи позицію, дискусія, дебати тощо.
5. Підведення підсумків заняття	Провести обговорення результатів, оцінювання і самооцінювання діяльності групи і окремих студентів. Застосувати такі методи як незакінчене речення, дерево рішень, мікрофон тощо.

Таблиця 6. Інтерактивне практичне заняття

Структура (основні компоненти)	Що повинен робити викладач, аби активізувати діяльність студентів
1. Представлення теми, плану, завдань заняття	Написати тему, пояснити план, завдання заняття. Відповісти на запитання студентів
2. Розв'язання пізнавальних завдань	Підготувати систему завдань, що виконуються на основі текстів або дослідів. Використати такі інтерактивні методи як робота в малих групах, в парах, проекти, імітація, симуляція, кейс-метод тощо.
3. Обговорення отриманих результатів	Підвести за допомогою студентів підсумки виконання окремих завдань і обговорити результати у загальному колі.
4. Підведення підсумків заняття	Організувати самооцінювання діяльності групи і окремих студентів за допомогою таких методів як незакінчене речення, дерево рішень, мікрофон тощо.
5. Оцінювання ефективності заняття та діяльності окремих студентів	Аналіз викладачем досягнень і діяльності окремих студентів та групи в цілому.

**Висновки.** Нагромаджений вже сьогодні в Україні та за кордоном досвід переконливо свідчить, що інтерактивна технологія сприяє інтенсифікації та оптимізації навчального процесу. Вона дозволяє УНП:

- творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу, зробити засвоєння доступним і ефективним;
- навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати;
- розвивати зв'язне мовлення;
- навчитись слухати іншу людину, поважати альтернативну думку, знаходити спільне розв'язання проблеми;
- навчитись будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу.

Застосування інтерактивної технології у навчанні студентів дозволяє майбутньому вчителю загальноосвітньої школи виступити в ролі активного суб'єкта педагогічної взаємодії, здатного самостійно організувати свою діяльність специфічно направленою на розв'язання конкретних професійно-орієнтованих завдань.

Аби забезпечити ефективне оволодіння студентами інтерактивною технологією, бажано застосування групового навчального тренінгу, що відіграє особливу роль серед інтерактивних форм навчання і виховання. Тренінг усе частіше використовують у своїй роботі не тільки професійні психологи, а й педагоги (звичайні викладачі, вихователі), соціальні працівники тощо. З тренінгом як формою занять має бути знайомий будь-який випускник педагогічного закладу, що має певні знання з загальної, вікової психології та психології особистості, оскільки вивчає предмет «Психологія», аналогічно з предметами дидактико-методичного циклу. Тому заняття зі студентами із засвоєння інтерактивної технології бажано також проводити у формі тренінгу.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Коренькова О. В. Пути повышения качества подготовки специалистов в высшей школе США / О. В. Коренькова. – Дисс. канд. пед. наук – Волгоград. – 2001. – 176с.
2. Коротка філософська енциклопедія. – К.: Наукова думка, 2000. – 482 с.
3. Пометун О. Інтерактивні методи навчання /Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040с.